

На жаль, заходи, спрямовані на охорону дитинства, у порівнянні з подоланням економічної кризи, відходять на другий план. На цьому етапі держава неспроможна належним чином захистити неповнолітніх, які потрапляють у вир насилля, жорстокості, наркотиків та сексуальної експлуатації.

У результаті пошуку ефективних заходів протидії злочинності виявилось, що головним інструментом має стати попереджувальна (запобіжна) діяльність. Але шляхи її реалізації та запровадження таких заходів – це досить важкий і тривалий процес.

Попередження злочинності – це кримінологічна категорія, яка означає історичну систему об'єктивних та суб'єктивних передумов локалізації і скорочення злочинності, а також комплекс державних і суспільних заходів, спрямованих на викорінення цього соціального явища, причин та умов, що його породжують.

Використовуючи традиційний підхід, особливу увагу слід звернути на профілактику злочинності неповнолітніх, яка включає заходи, спрямовані на виявлення, усунення, послаблення та нейтралізацію криміногенних факторів, а також корекцію поведінки людей, гіпотетично спроможних вчинити злочин.

Правопорушення, здійснені неповнолітніми, - це небезпечне соціальне явище, оскільки, по-перше, негативно впливають на формування особистості; по-друге, завдають значної шкоди суспільству через втрату трудових ресурсів (лише третина покараних повертаються до повноцінного суспільного життя); по-третє, відіграють значну роль у формуванні рецидивної злочинності (дві третини рецидивістів розпочинають свій злочинний шлях ще неповнолітніми).

Профілактика правопорушень серед неповнолітніх в Україні проводиться зусиллями соціально-психологічних служб, педагогів, співробітників соціальних служб, служб у справах неповнолітніх, працівниками правоохоронних органів. Проте дослідники звертають увагу на численні проблеми у цій сфері діяльності, які полягають у відсутності налагодженої співпраці між різними суб'єктами профілактики, у застосуванні переважно групових та масових форм роботи та неналежній увазі до інтерактивних методів (тренінгів, рольових ігор тощо), які сприяють кращому засвоєнню інформації дітьми.

Загалом, під профілактикою правопорушень розуміють діяльність державних органів і громадськості, що має системний характер як за комплексом заходів, так і за колом суб'єктів, які її здійснюють, спрямовану на недопущення виникнення, усунення, послаблення або нейтралізацію причин та умов злочинності, окремих її видів та конкретного злочину.

Профілактика правопорушень неповнолітніх є передусім проблемою педагогічною, бо вона пов'язана з вирішенням певного кола виховних завдань. Тому в цій справі особливе місце має зайняти рання профілактика, яка має розпочинатися вже з дитячого садка й початкових класів училища, коли закладаються основи характеру, ставлення до оточуючих, поведінки в побуті.

У профілактиці правопорушень серед неповнолітніх значна роль належить ліцейній психологічній службі. Психологічна служба училища забезпечує психічне здоров'я учнів, гармонійний розвиток особистості, формування громадянина, здатного до свідомого суспільного вибору, сприяє гармонізації взаємин особистості і суспільства, вирішенню проблем психологічного забезпечення навчально-виховного процесу загальноосвітньої училища, профілактиці конфліктів, правопорушень. Важливим напрямком в роботі ліцею психолога і соціального педагога є психокорекція. Основу психокорекційної діяльності складає робота з «групами ризику», до яких входять підлітки, схильні до девіантної поведінки, які вже скоїли незначні правопорушення, стоять на внутрішньоліцейному обліку або на обліку в кримінальній міліції. Психологом в тісній співдружності з соціальним педагогом організуються та проводяться лекції, семінари для вчителів, батьків з метою підвищення їх психологічної компетентності. Після проведення таких заходів значно збільшується число консультацій з питань виховання та навчання підлітків, адже на основі психологічної діагностики, бесід, спостережень надаються конкретні рекомендації учителям і батькам про подальшу роботу з даною категорією дітей.

Сучасна правова освіта неможлива без упровадження інноваційних форм і методів, які роблять весь процес навчання та виховання більш ефективним, а значить і більш якісним. Ми виходимо з того, що реалізація нових підходів до здійснення профілактичної роботи та визначення в ній місця особистості має починатися зі зміни характеру управлінської діяльності закладу освіти та наповнення її інноваційним змістом. Передбачається поступовий перехід від репродуктивної, авторитарної освіти до освіти інноваційного, гуманістичного типу. У гуманістичній педагогіці суб'єкти процесу навчання та виховання діють разом, паралельно та спільно, є партнерами, тому на тренінгах, бесідах, диспутах, на уроках права повинен переважати діалогічний стиль спілкування, відбувається взаємодія між учнями, заснована на принципах інтерактивного навчання, ініціатива дітей підтримується вчителем, власний досвід учнів максимально залучається у процес спілкування. Профілактика правопорушень вимагає осмислення змісту виховної роботи в ліцеї. Поки ж що вона слабо реагує на відносно нові форми правопорушень та їх фонові явища - токсикоманію і наркоманію, проституцію, азартні ігри, рекет тощо. Наша виховна система не завжди формує ставлення до цих явищ, а просто йде по шляху заборон. У ліцеї мають переважати такі форми, які дозволяли б кожному учню самовиразитись, - конкурси, змагання, олімпіади, вікторини тощо. Це дозволить школярам займатись улюбленою справою, спонукатиме їх до творчості, привчатиме до розумного використання вільного часу.

На наш погляд, потребує вдосконалення система взяття ліцеїстів на облік в інспекціях у справах неповнолітніх РВ УМВС. На даний час в основному діє єдиний підхід: скоїв неповнолітній правопорушення - має

справу з міліцією. Підключається до роботи з ним і ліцей. То чи треба йому чекати доти, поки справа не дійде до міліції? Вважаємо, що ліцей має організувати свій облік, розробивши конкретні критерії, провівши по кожному «кандидату» в правопорушники психологічний консультпункт. А на облік у кримінальну міліцію треба ставити лише тоді, коли всі заходи виховного впливу в рамках училища та сім'ї вичерпані.

Зміст профілактичної роботи - комплекс ідей, думок, факторів, основних напрямків попереджувального виховного впливу. Цілісність системи профілактичної роботи вимагає наступності та єдності всіх ланок загального виховання та перевиховання. Особистісно орієнтований зміст профілактичної роботи принципово виключає ситуацію, коли намагання учня-правопорушника досягти певних позитивних цілей не помічаються, проте будь-які його відхилення від правомірної поведінки викликають яскраво виявлене незадоволення, підкреслюється їх невідповідність тим чи іншим суспільним нормативам, навіюється, що учень не такий, яким би його хотіли бачити дорослі. Форми і методи загального виховання та перевиховання – це способи досягнення прогнозованих цілей і завдань. Враховуючи різноманітність причин та умов, які призводять до злочинів, можна зробити висновок, що ефективність профілактичних заходів багато в чому залежить від спільних зусиль медиків, юристів, педагогів, психологів, працівників правоохоронних органів, служб в справах неповнолітніх, місць виконання покарань та інших причетних до цього структур, що є суб'єктами попереджувальної діяльності. При розробці профілактичних заходів слід враховувати всі фактори, що сприяють потраплянню неповнолітніх в групу ризику жертв розпусних дій, зокрема, такі як: вживання алкоголю та наркотиків, аморальна поведінка батьків; жорстоке поводження батьків зі своїми дітьми; активні дії дорослих щодо залучень неповнолітніх до злочинної діяльності; втягнення дорослими неповнолітніх в заняття проституцією; відставання в психічному розвитку дитини, що часто сприяє великому впливу на неї злочинців; наявність членів родини, що страждають на психічні захворювання. Сім'я, як базовий інститут суспільства та безпосередній суб'єкт попереджувальної діяльності, відіграє головну роль у ранній соціалізації дітей, тобто залученні їх до позитивного соціального досвіду з дитячого віку. Основним змістом профілактичної роботи в сім'ях має бути оздоровлення відносин та усунення обставин, які перешкоджають сім'ї належним чином здійснювати ранню соціалізацію дітей.

Важлива роль в здійсненні профілактичної роботи з неповнолітніми належить державним органам у справах сім'ї та молоді, кримінальної міліції та служби у справах неповнолітніх, які систематизують облік неблагополучних сімей і проводять з ними відповідну профілактичну роботу, поповнюють банк даних про дітей, які перебувають у складних побутових умовах, проживаючи в таких сім'ях, а також про сім'ї, які не виконують належних їм функцій. З метою запобігання та профілактики злочинності серед неповнолітніх в ліцей розроблено такі заходи:

- ✓ впроваджувати сучасні, особистісно зорієнтовані методи і форми організації навчально-виховного процесу;
- ✓ активізувати роботу ліцейних батьківських комітетів з питань підвищення відповідальності батьків за неналежне виховання, навчання і розвиток дітей;
- ✓ виносити на розгляд батьківських зборів такі питання: заохочення і покарання в сімейному вихованні, роль батьків у вихованні негативного ставлення дітей до вживання алкоголю, нікотину, наркотиків;
- ✓ контролювати відвідування учнями навчальних занять, з'ясовувати причини їх пропусків, вчасно доводити до відома батьків інформацію про порушення учнями правил поведінки;
- ✓ виявляти дітей, які займаються бродяжництвом, брати на облік, проводити з ними індивідуальну роботу;
- ✓ вести банк даних дітей, які стоять на обліку в кримінальній міліції та на внутрішкільному обліку;
- ✓ практичному психологу проводити анкетування та психолого-педагогічне діагностування серед учнів по виявленню причин схильності їх до шкідливих звичок і намічених напрямків корекційної роботи з учнями, які мають шкідливі звички;
- ✓ практичному психологу на кожного учня, схильного до правопорушень, який стоїть на обліку в кримінальній міліції вести картку особистого обліку і проводити з ним відповідну роботу;
- ✓ проводити систематичні зустрічі з представниками правоохоронних органів. Створювати належні умови для проведення постійно діючого правового лекторію;
- ✓ один раз на навчальний рік проводити предметні тижні з основ правознавства, тиждень або день правових знань;
- ✓ проводити анкетування батьків з метою виявлення труднощів та проблем у правовому вихованні учнів;
- ✓ систематично проводити педагогічний і юридичний всеобуч батьків;
- ✓ в бібліотеці училища оформляти виставки юридичної літератури на різну правову тематику.